

Використані джерела інформації:

1. Послання Президента до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2011 році». [Електронний ресурс] -Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/19736.html>.
2. «Європарламент призвал начать переговоры с Украиной об ассоциированом членстве». Новости политики Украины. Журнал “Кореспондент” 6.04.2006 г.
3. «Європарламент закрѣпил за Украиной право на заявку на членство в ЕС». Информационное агентство “Интерфакс-Украина от 25 февраля 2010 года ”
4. Розпорядження Президента України від 06.06.2011 №190/2011-рп «Про Робочу групу з питань розвитку взаємодії України з Митним союзом Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації» [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// www. president.gov.ua/Документи/12960.html](http://www.president.gov.ua/Документи/12960.html).
5. Реалізація Європейської політики сусідства у 2010 р.. Звіт про реалізацію політики в Україні. [Електронний ресурс] -Режим доступу: <http://www.eeas.europa.eu/>.
6. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник / За заг.ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова. – Х.: Вид-во ХарІ НАДУ «Магістр», 2009. – 620 с.
7. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: Навч. посібник / За заг. ред. В.А.Ребкала. - Київ: УАДУ: 2000.-229 с.
8. Державне управління : основи теорії, історія і практика: Навч. посібник / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи; За заг. ред. Надолішнього П. І., Бакуменка В. Д. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394с.
9. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010.

Рецензент: Сіцінський А.С., д.держ.упр., професор.

УДК 354.1

Тихонович В.В.,
начальник відділу
Міністерства економіки України

ПРИКЛАД ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЕКСПОРТНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Представлено механізми надання державних гарантій за експортними операціями на прикладі ФРН.

Представлены механизмы предоставления государственных гарантий по экспортным операциям на примере ФРГ.

German example of state guarantee's mechanisms for export operations was analyzed.

Постановка проблеми. Інтеграція України в світову економіку зобов'язує апарат державного управління нашої держави до вироблення певних визнаних в світі механізмів двостороннього економічного співробітництва. Безумовно, одним з таких механізмів є кредитування державою експортних операцій національних виробників. Яскравим

прикладом функціонування такого механізму є німецька компанія «Euler Hermes».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні публікації та дослідження на зазначену тему відсутні.

Постановка завдання:

- Представлення німецького механізму надання експортно-кредитних гарантій;
- Аналіз ефективності діяльності зазначеного механізму.

Виклад основного матеріалу.

Сьогоднішню міжнародну торгівлю неможливо уявити без експортно-кредитного страхування. Справді, при тому рівні глобалізації світової економіки, який ми маємо на сьогодні, експортні можливості деяких країн давно вже перетнули кордони країн сусідів. В такій ситуації росте також рівень ризику, який несе експортер при здійсненні експортної операції. В випадках деяких країн на допомогу національному експортеру приходить держава, яка покриває ризики, пов'язані з експортом національної продукції до третіх країн. Власне така допомога надається за бажанням усім німецьким експортерам компанією «Гермес».

Початки німецького експортно-кредитного страхування сягають 1926 року. Міністерство економіки з тодішнім банком кредитного страхування Гермес генеральну угоду, якою між іншим передбачався розподіл ризиків між державою та приватним страхувальником. Економічні ризики пов'язані з експортними операціями німецьких підприємств покривав сам страховик, у випадку політичних ризиків покриття здійснювалось на 100% державою. Натомість компанія «PricewaterhouseCoopers AT аудиторська компанія» (PwC) з 1922 року займалася аудиторською діяльністю та дорадництвом у сфері експортного страхування.

Після заснування ФРН розпочався процес відбудови експортного страхування.

У всьому світі експортно-кредитні гарантії ФРН відомі під назвою Гермес-покриття. Гермес-покриття захищає експортерів від ризику неплатоспроможності. Експортно-кредитні гарантії федерального уряду пропонують широкий спектр можливостей забезпечення ризиків, які направлені перед усім на поставки та послуги до країн, що розвиваються.

Слід зазначити, що такий механізм забезпечення експорту не є обов'язковим. Однак довгострокові кредити за експортними операціями та спеціальні проекти досить часто забезпечуються з боку держави. В цьому випадку Німеччина виступає надійним партнером німецької експортоорієнтовної економіки.

Необхідність в державних експортних гарантіях протягом 60 років їх існування в процесі входу на нові важкодоступні ринки та утримання економічних зв'язків виправдала себе в повній мірі. Практично в кожній країні світу німецькі експортери можуть розраховувати на підтримку держави при вході на нові ринки та утриманні своїх позицій на старих.

Німецькі експортери та банки тільки за останні три роки отримали компенсаційні виплати від Федерального уряду за експортні операції забезпечені Гермес-покриттям у розмірі 621 млн. євро. Без цього покриття існування багатьох підприємств з обмеженими власними матеріальними ресурсами було б під загрозою. Неотримання платежу при сьогоднішніх невеличких сумах прибутку може призвести до справді скрутного становища.

Державне експортно-кредитне страхування захищає підприємства від ризику неотримання платежу в процесі експортної операції. ФРН в такому випадку несе бюджетну відповідальність, затверджену на законодавчому рівні. Дві компанії «Euler Hermes Кредитне страхування-АГ» (Euler Hermes) та PwC надають сприяння Федеральному уряду в реалізацію цього інструменту підтримки національного експорту.

Власне експорт на ринки з підвищеним рівнем ризику як також інвестиційні проекти за довгостроковими кредитами часто не можуть бути забезпечені виключно приватною ініціативою підприємців. Відповідно держава приходить на допомогу там, де приватне страхування не може запропонувати достатній рівень захисту. З цих причин всі західні розвинені країни, як також деякі країни, що розвиваються, розбудовують державні системи страхування вітчизняного експорту.

Експортно-кредитні гарантії захищають підприємство від ризику неотримання платежу за зобов'язанням внаслідок політичних та економічних причин. Політичними причинами поруч з недостатністю валютних резервів країни-замовника можуть також бути воєнні дії, заворушення заборони здійснення оплати внаслідок обмеженості валютних резервів. Натомість економічними причинами є несплата клієнтом належного за договором чи його неплатоспроможність.

Федеративна Республіка Німеччини несе бюджетно-правову відповідальність у разі настання страхового випадку за експортною операцією. Держава приймає рішення стосовно політики страхового покриття та взяття на себе експортних гарантій в спеціально створеному Міжвідомчому комітеті (ІМА). До складу Міжвідомчого комітету (далі – Комітет) входять три типи учасників: міністерства, уповноважені та експерти. До федеральних міністерств, що беруть участь в роботі Комітету, належать Федеральне міністерство економіки і технологій, Федеральне міністерство фінансів, Федеральне міністерство закордонних справ та Федеральне міністерство економічного співробітництва і розвитку.

Уповноваженими у комітеті є партнерські компанії Euler Hermes Kreditversicherung-AG та PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft. Слід зазначити, що обидві компанії були уповноважені до ведення діяльності з надання експортно-кредитних гарантій в 1949 році. У зв'язку з тим, що Euler Hermes належить керівна роль у партнерстві, в економіці з'явилося поняття власне Гермес-покриття. Протягом 60 років мандату в сфері експортного фінансування та

експортних гарантій обидві компанії є авторами низки нововведень у сфері.

Euler Hermes та PwC займаються вивченням заявок на експортно-кредитне страхування. Федеральне міністерство економіки і технологій, якому належить керівна роль в Комітеті, приймає рішення за згодою Федерального міністерства фінансів та за погодженням з Федеральним міністерством закордонних справ та Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку стосовно взяття експортно-кредитних гарантій.

Також до роботи комітету залучаються експертні установи: представники зовнішньої економіки, KfW IPEX-Bank GmbH, Експортно-кредитне товариство з обмеженою відповідальністю, Федеральне казначейство.

Під головуванням Федерального міністерства економіки і розвитку причетними міністерствами вирішуються основоположні питання, що визначають рамки Гермес-покриття. Мова йде про політику покриття, яка визначає специфічні передумови надання експортних гарантій для більше ніж 250 країн світу. Крім того Комітет формує систему покриття як і різні форми забезпечення з метою максимально наближеного до практики та гнучкого реагування на нові виклики експортної економіки.

Зустрічі Комітету відбуваються кожні чотири тижні в Берліні. Завдяки тому, що в засіданнях комітету приймають участь не лише представники згаданих чотирьох міністерств, але і з правом дорадчого голосу уповноважені компанії та експерти зі сфер економіки, банків та фінансів, зовнішньоекономічної діяльності, рішення Комітету є максимально наближені до практики.

Засідання комітету виглядають наступним чином. Перед початком самого засідання експерти отримують можливість під час так званої «години читання» обмінятися думками стосовно конкретних підприємств. Перша частина засідання Комітету відбувається за участі експертів та називається S-зустріч. У більшості випадків відбуваються консультації представників міністерств, уповноважених та експертів стосовно надання експортних гарантій за конкретними заявками. Рішення ж стосовно надання Гермес-покриття приймається виключно представниками федеральних міністерств.

Після невеличкої паузи Комітет знову збирається на так звану R-зустріч, в якій приймають участь представники відомств та уповноважених. В ході цієї зустрічі обговорюються питання, що мають ключове значення. Уповноважені представляють конкретні заявки після їх попереднього опрацювання. У випадку коли всі вимоги виконані, Комітет дає згоду щодо надання заявникові експортного покриття. Рішення Комітету має ключове значення для підприємства, коли переговори щодо укладання контракту ще не завершено.

В ході засідання Комітету ведеться протокол, в якому відображається перебіг засідання та прийняті рішення. Важливі рішення

стосовно політики покриття та змін щодо продуктів страхування та рамкових умов публікуються в спеціальному виданні.

Успіх експортно-кредитного страхування не в останню чергу залежить від ефективної організаційної структури. З одного боку Федеральний уряд за допомогою Комітету визначає гарантійні пропозиції, встановлює політику покриття для країн-замовників та приймає рішення стосовно великих підприємств. З іншого боку механізм підтримки реалізується приватним підприємством, що має багатолітній досвід в сфері державних експортно-кредитних гарантій. Таке співробітництво має наслідком практичні рішення, що відповідають потребам конкретної ситуації.

Найкращим підтвердженням економічної ефективності механізму експортного кредитування є його допоміжна роль у боротьбі зі світовою фінансовою кризою.

В 2008-2009 роках експортоорієнтовні підприємства опинилися в скрутному становищі, що в свою чергу призвело до росту попиту на державне забезпечення експортних операцій. Завдяки своїй стабільності та вжитим заходам уряду з огляду на фінансову ситуацію в світі експортні гарантії залишились надійним інструментом підтримки. Їх антициклічна дія призвела до стабілізації зовнішньоторговельних відносин, зміцнила конкурентну позицію німецьких підприємств та забезпечила робочі місця в Німеччині.

Спочатку фінансової кризи восени 2008 року німецькі експортери масово опинилися під загрозою свого існування. Ріст комерційних та політичних ризиків на глобальному рівні, збільшення кількості неплатоспроможних підприємств та тривала втрата довіри до фінансових установ були типовими тенденціями 2009 року. Ці явище в свою чергу призвели до ускладнення процедури видачі кредитів та загального подорожчання фінансових послуг. Фінансова недостатність банків особливо виявилася в процесі реалізації довгострокових проектів. Зміна стану ризиків призвела також до обмеження можливостей приватного забезпечення експортних ризиків, наслідком чого було ще більше погіршення фінансових умов для підприємств.

Такий стан речей дав привід Федеральному уряду використати механізм підтримки експорту як один з інструментів для подолання світової фінансової кризи. Кон'юнктурним пакетом II в січні 2009 прийнято необхідні зміни для більшої ефективності механізму експортних гарантій.

Криза цілком змінила рамкові умови використання експортних гарантій. Не зважаючи на низьку відсоткову ставку фінансування договорів було можливим лише завдяки підтримці державних експортних гарантій. Багато підприємств використовувало Гермес-покриття перший раз, раніше для них забезпечення експортних операцій було зайвим. Крім того, фінансові умови та експортні ризики змінились не тільки в

слаборозвинених, а і в високорозвинених країнах. Наслідком чого було збільшення попиту на Гермес покриття експорту до цих країн.

Рішення Європейської комісії від 05 серпня 2009 року дозволило до кінця 2010 року використання державного забезпечення для короткострокових експортних проектів в країни Європейського Союзу і ОБСЄ. Подібні експортні операції останні 12 років забезпечувалися виключно на приватному ринку страхування. Як наслідок відбулося збільшення кількості експортних контрактів майже втричі.

Ці розширені можливості покриття запропоновані Федеральним урядом в рамках Кон'юнктурного пакету II широко використовувалися підприємствами і банками для протистояння кризі.

Разом з наближеними до вимог часу змінами механізму підтримки експортної економіки власне постійність і стабільність пропозицій забезпечення за експортними гарантіями довели, що зазначений інструмент навіть в умовах фінансово-економічної кризи сприяє довгостроковому успіху німецької експортної економіки.

Пануюча в світі глобалізація створює передумови для більш тісного міжнародного співробітництва. Це стосується також і сфери державного експортно-кредитного страхування. З метою вирівнювання шансів в міжнародній конкуренції та запровадження гармонізації в сфері державні експортно-кредитні страхові суб'єкти тісно співпрацюють в самих різних формах. Прикладом такої співпраці є співробітництво Великобританії, Німеччини та Франції щодо спільного покриття операцій компанії «Airbus».

Іншим прикладом міжнародного співробітництва в сфері експортного кредитування є домовленість 1978 року країн-членів ОБСЄ стосовно мінімальних стандартів умов оплати строків кредитів за експортними операціями (ОБСЄ-Консенсус). Починаючи з 1999 року були також гармонізовані рівні ризику країн та запроваджено єдиний розмір мінімальної премії для різних категорій ризику. Завдяки цьому експортери конкурують ціною та якістю продуктів, а не підтримкою держави.

Експортно-кредитні страховики тісно співпрацюють на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Основними робочими групами на базі ОБСЄ є:

- Консенсус-група;
- Експортно-кредитна група;
- Консультаційна група;
- Група з питань премій;
- Група з питань ризиків країн.

В Європейському Союзі створено робоче коло з метою координації в сфері кредитного страхування, гарантій та фінансових кредитів.

На окрему увагу заслуговує Бернський союз – найбільше світове об'єднання приватних та державних експортно-кредитних та інвестиційних страховиків, яке засновано в 1934 році. Членами союзу є 47

страховиків з 40 країн та дві міжнародні організації (Міжнародне агентство гарантування інвестицій та Ісламська корпорація страхування інвестицій та експорту).

Висновки. Експортно-кредитні гарантії протягом свого існування виявились незамінним інструментом забезпечення експортних кредитів. При цьому вони являються вагомим елементом підтримки зовнішньої торгівлі Німеччини. За оцінкою базельського «Rognos AG» Гермес покриття забезпечує в Німеччині існування більше ніж 200 000 робочих місць в різних галузях економіки.

Для країн, що імпортують німецькі товари експортно-кредитні гарантії мають не менш важливе значення як для німецької експортної економіки. За їх допомогою менш розвинені країни мають можливість імпортувати найновіші німецькі технології. Більше 80% всього покриття припадає на машини, устаткування, пристрої, продукцію суднобудування та літакобудування. Багато країн, що розвиваються, можуть лише за допомогою експортних гарантії реалізувати великі інфраструктурні проекти, а разом з тим створити основу для подальшого економічного розвитку.

Для німецької зовнішньої торгівлі експортні гарантії є важливим та надійним супутником в світі міжнародної конкуренції. Завдяки ним німецькі підприємства мають змогу чи то в часи скрути чи то на надто ризикових ринках успішно пропонувати свої високоякісні товари закордоном, а разом з тим забезпечувати робочі місця в Німеччині. Таким чином Федеральний уряд започатковує довгострокове економічне співробітництво з країною-замовником.

Експортне кредитування, за словами Федерального міністра економіки ФРН Р. Брюдерле, є центральним елементом зовнішньоекономічної політики ФРН. Дані 2010 року підтверджують, що значення цього інструменту є як ніколи важливим для експортної економіки Німеччини. В 2010 році Федеральний уряд забезпечував експортні операції загальною вартістю 32,5 млрд. євро.

Більш інтенсивний обмін досвідом та інформацією між банками та експортерами створює основи для пристосування інструменту експортно-кредитних гарантії до нових викликів. Завдяки постійності цього процесу створюється можливість напрацювання конкретних та близьких до практики рішень. Завдяки цьому динамічному міжнародному обміну співробітництво Німеччини з іншими країнами світу постійно поглиблюється.

Використані джерела інформації:

1. Jahresbericht 2008: Exportkreditgarantien der Bundesrepublik Deutschland. – Euler Hermes, 2009. – 108 с.
2. Jahresbericht 2009: Exportkreditgarantien der Bundesrepublik Deutschland. – Euler Hermes, 2010. – 96 с.
3. Jahresbericht 2010: Exportkreditgarantien der Bundesrepublik Deutschland. – Euler Hermes, 2011. – 100 с.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.